

Προκόπιος Παυλόπουλος: Η καιρία σημασία της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφάλειας για την εδραίωση της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ κ. Προκόπιος Παυλόπουλος μίλησε, με θέμα: «Η καιρία σημασία της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφάλειας για την εδραίωση της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», στο πλαίσιο Ημερίδας που οργάνωσε η Ακαδημία Αθηνών, με τίτλο: «Διακυβέρνηση: Εθνικές Αναϊεραρχήσεις – Διεθνείς Καταναγκασμοί». Στην ομιλία του αυτή ο κ. Προκόπιος Παυλόπουλος επισήμανε, μεταξύ άλλων, και τα εξής:

«Πρόλογος

Η βαθιά και πολύπλευρη κρίση που έχει ενσκήψει διεθνώς -με έντονα μάλιστα τα σημάδια της πολεμικής γενίκευσης ιδίως στην Μέση Ανατολή- ύστερα από την μακροχρόνια πια, προδήλως παράνομη, εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και από την τρέχουσα σφοδρή πολεμική σύγκρουση μεταξύ αφενός ΗΠΑ και Ισραήλ και, αφετέρου, Ιράν πλήττει, και μάλιστα πολυπλεύρως, και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τούτο δε διότι προδήλως πλήττει, ευθέως, την συνοχή της και, άρα, την προοπτική της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, στο μέτρο που κλονίζει βασικούς πυλώνες ευόδωσης της προοπτικής αυτής. Αυτοθρόως δε πλήττει, επιπλέον και καιρίως, και την δυνατότητα να διαδραματίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα σε αυτό το δυσοίωνα διεθνές περιβάλλον τον ρόλο, ο οποίος της αναλογεί και εκτείνεται πολύ πέραν των εδαφικών ορίων της. Αυτός είναι και ο πρόσθετος λόγος για τον οποίο, κατ' εξοχήν στο πλαίσιο της σημερινής δεινής συγκυρίας, όσοι μετέχουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας συνείδηση ενεργού Ευρωπαίου Πολίτη -συνείδηση που εμπνέει και τον κοινό αγώνα για την ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού

Οικοδομήματος- οφείλουμε να κατανοούμε, και δη διαχρονικώς, ότι ο ρόλος της υπερβαίνει, εκ φύσεως λόγω της καταγωγής της, τα Κράτη-Μέλη της και τους Λαούς τους και είναι, σε μεγάλο βαθμό, πλανητικός. Με την έννοια ότι ο ρόλος αυτός είναι εν πολλοίς κρίσιμος και για την πορεία της Ανθρωπότητας, στο σύνολό της, αναφορικά με την εκπλήρωση του προορισμού της υπό στοιχειώδεις όρους Ανθρωπισμού, Δημοκρατίας και Δικαιοσύνης.

A. Συγκεκριμένα, ο ως άνω ρόλος δεν είναι αμιγώς οικονομικός αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση -βεβαίως επιδιώκοντας πάντοτε και την οικονομική ανάπτυξη των Κρατών-Μελών της υπό προϋποθέσεις ουσιαστικής αλληλεγγύης και ανόθευτου ελεύθερου ανταγωνισμού κατά τις θεμελιώδεις αρχές του ορθολογικού Φιλελευθερισμού- δεν δημιουργήθηκε για να κατακτήσει, με κάθε κόστος, την παγκόσμια οικονομική κορυφή. Ακόμη περισσότερο, και πάλι με βάση τις ιστορικές συνθήκες δημιουργίας της, η Ευρωπαϊκή Ένωση -οπωσδήποτε πάντοτε υπερασπιζόμενη τα σύνορα, την εδαφική ακεραιότητα και την εθνική κυριαρχία των Κρατών-Μελών, που είναι και δικά της σύνορα και δική της εδαφική ακεραιότητα- δεν είναι προορισμένη, κατ' ανάγκη, να καταστεί η ισχυρότερη, παγκοσμίως, στρατιωτική δύναμη. Ακριβέστερα, η απαραίτητη και επιβεβλημένη οικονομική και στρατιωτική ισχύς της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσδιορίζονται, ως προς την φύση τους και το μέγεθός τους, από τις απαιτήσεις και τα προτάγματα του πλανητικού ρόλου τον οποίο οφείλει να φέρει σε πέρας, σύμφωνα με τα διεθνή δεδομένα που οδήγησαν στην ίδρυσή της και στην μετέπειτα ανοδική εξέλιξή της.

B. Αυτός ο πλανητικός ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο οποίος, όπως ήδη επισημάνθηκε, υπερβαίνει καταφανώς τα Κράτη-Μέλη της και τους Λαούς τους, συνίσταται κατ' ουσία στο ότι -με βάση την Ιστορία της, τον Πολιτισμό της και τις εν γένει συνθήκες ανάδυσης του οράματος που προοιωνίσθηκε και προοιωνίζεται την ολοκλήρωσή της- οφείλει να εξελιχθεί στην δύναμη εκείνη, η οποία είναι σε θέση να υπερασπισθεί κρίσιμες για την Ανθρωπότητα αρχές και αξίες. Πρόκειται ιδίως για τις αρχές και τις αξίες της ειρηνικής συνύπαρξης Κρατών και Λαών, της θωράκισης της Δημοκρατίας -ειδικότερα δε της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας- και της

ακόλυτης άσκησης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Πρωτίστως δε των Δικαιωμάτων που συνδέονται αρρήκτως με την έννοια της Δικαιοσύνης, και προεχόντως της Κοινωνικής Δικαιοσύνης. Στο σημείο αυτό είναι ανάγκη να γίνει η ακόλουθη διευκρίνιση: Δεν προβάλλεται εδώ ο ισχυρισμός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέχει, οιονεί κληρονομικώς, το μονοπώλιο της υπεράσπισης των προμνημονευόμενων αρχών και αξιών. Είναι όμως γεγονός, ιστορικώς και πολιτισμικώς αναμφισβήτητο, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, με ολοκληρωμένο το Ευρωπαϊκό Οικοδόμημα, είναι η καταλληλότερη διεθνής οντότητα για να υπερασπισθεί, με την δέουσα συνέπεια και αποτελεσματικότητα, σε παγκόσμιο επίπεδο τις αρχές και τις αξίες που προαναφέρθηκαν. Με απλές λέξεις η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να διαδραματίσει στο ακέραιο τον πλανητικό ρόλο της μόνον εφόσον συντελεσθεί, κατά το μέγιστο μέρος της, η οριστική εδραίωση της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Επιπροσθέτως, μία τέτοια αίσια κατάληξη είναι τόσο περισσότερο σημαντική όσο συντείνει, χωρίς αμφιβολία, στο να καταστεί το όλο οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πρότυπο ορθολογικής, ήτοι αποδοτικής και αποτελεσματικής, διακυβέρνησης και για τα Κράτη-Μέλη της. Γεγονός το οποίο, εν συνεχεία, μπορεί να συμβάλει αποφασιστικώς και στην ασφαλή εδραίωση της συνοχής της στο άμεσο και απώτερο μέλλον. Διότι δεν είναι από πολλές πλευρές προφανές ότι υπό τα σημερινά δεδομένα το σύστημα οργάνωσης και λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάθε άλλο παρά χρηστικό πρότυπο διακυβέρνησης για τα Κράτη-Μέλη της μπορεί να αποτελέσει. Όλα αυτά σημαίνουν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χρέος να ενισχύσει τους καίριους πυλώνες, επί των οποίων είναι εφικτό να στηριχθεί η βιώσιμη Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Μεταξύ των πυλώνων αυτών περίοπτη έως δεσπόζουσα θέση κατέχει, οιονεί αυτονοήτως, εκείνος της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

I. Οι κρίσιμοι θεσμικοί άξονες της ΚΕΠΠΑ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το πόσο σημαντικός είναι ο πυλώνας της ΚΕΠΠΑ προς την ως άνω κατεύθυνση προκύπτει, με emphaticό τρόπο, θεσμικώς από τις διατάξεις του Προοιμίου της Σύμβασης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (10^η παράγραφος) κατά τις οποίες, μεταξύ άλλων, η οργάνωση και η εφαρμογή στην πράξη μίας Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας ενισχύει την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα και Ανεξαρτησία για την προαγωγή της Ειρήνης και της Ασφάλειας στην Ευρώπη και ανά την Υφήλιο. Το αυτό σηματοδοτούν, επίσης θεσμικώς, και οι διατάξεις του άρθρου 23 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), κατά τις οποίες *«η δράση της Ένωσης στη διεθνή σκηνή»* -άρα και η επίτευξη του πλανητικού ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης- *«βάσει του παρόντος κεφαλαίου, έχει ως γνώμονα τις αρχές, προωθεί τους στόχους και διεξάγεται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις που περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο 1»*. Και τούτο διότι από τις ως άνω διατάξεις προκύπτει, σαφώς και ανενδοιάσως, ότι η οργάνωση και εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ αποτελεί *conditio sine qua non* για την ευόδωση του πλανητικού ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τις προϋποθέσεις διαμόρφωσης της ΚΕΠΠΑ θεσπίζουν οι διατάξεις των άρθρων 21 επ. της ΣΕΕ, από τις οποίες συνάγονται, μεταξύ άλλων, και τα ακόλουθα:

A. Οι κρίσιμες διατάξεις

Την πεμπτούσια αλλά και τους επιμέρους στόχους της ΚΕΠΠΑ θεσπίζουν αναλυτικώς ιδίως οι διατάξεις των άρθρων 21 παρ.1 και 42 παρ.1 της ΣΕΕ.

1. Διαγράφοντας τον γνώμονα και τον λόγο του σχεδιασμού της ΚΕΠΠΑ οι διατάξεις του άρθρου 21 παρ.1 της ΣΕΕ ορίζουν τα εξής: *«Η δράση της Ένωσης στη διεθνή σκηνή έχει ως γνώμονα και σχεδιάζεται με στόχο να προωθεί στο ευρύτερο παγκόσμιο πλαίσιο τις αρχές που έχουν εμπνεύσει τη δημιουργία, την ανάπτυξη και τη διεύρυνσή της: Τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, την οικουμενικότητα και το αδιαίρετο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, τις αρχές της ισότητας και της αλληλεγγύης και*

τον σεβασμό των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου.».

2. Στην συνέχεια, και προβλέποντας ότι η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας βρίσκεται στον πυρήνα της ΚΕΠΠΑ, οι διατάξεις του άρθρου 42 παρ.1 της ΣΕΕ ορίζουν τα εξής: *«Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η εκτέλεση των καθηκόντων αυτών βασίζεται στα μέσα που παρέχουν τα κράτη μέλη.».*

B. Η γραμματική και τελεολογική ερμηνεία τους

Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 16, 21, 22, 25, 38 και 42 παρ.3 εδ.β' και παρ.7 της ΣΕΕ συντίθενται οι ρυθμίσεις εκείνες, οι οποίες προσδιορίζουν, αντιστοίχως, τα όργανα της ΚΕΠΠΑ και τις *lato sensu* αρμοδιότητές τους.

1. Τα όργανα αυτά είναι κατά κύριο λόγο (άρθρα 16, 21, 22, 38 και 42 παρ.3 εδ.β' της ΣΕΕ) το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο Υπάτος Εκπρόσωπος για θέματα ΚΕΠΠΑ -στην πραγματικότητα όμως μόνο για θέματα εξωτερικής πολιτικής, αφού δεν υφίσταται ακόμη οργανωμένη κοινή άμυνα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων, η Επιτροπή Πολιτικής Ασφάλειας και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας.
2. Ως προς τις κατά τις διατάξεις των άρθρων 21 επ., και ιδίως 23 επ., της ΣΕΕ αρμοδιότητες εντός του πεδίου της ΚΕΠΠΑ τα προμνημονευόμενα όργανά της, στην βάση των διατάξεων του άρθρου 25, χαράσσουν τους γενικούς προσανατολισμούς εκδίδοντας αποφάσεις που προσδιορίζουν τις δράσεις, τις οποίες αναλαμβάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και τις

θέσεις της και τους λειτουργικούς κανόνες για την εφαρμογή των αποφάσεων ως προς τις κατά τα προεκτεθέντα δράσεις και θέσεις. Διά του τρόπου αυτού ενισχύεται, εν τέλει, και η συστηματική συνεργασία μεταξύ των Κρατών-Μελών κατά την άσκηση της πολιτικής τους, πάντοτε με έρεισμα τις κατά τις διατάξεις του άρθρου 32 της ΣΕΕ αρχές της Συνεννόησης και της Αλληλεγγύης.

Γ. Η έκταση των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περαιτέρω οι διατάξεις του άρθρου 24 παρ.1 της ΣΕΕ, εξειδικεύοντας αντίστοιχη πρόβλεψη του Προοιμίου κατά τ' ανωτέρω, προβλέπουν ότι στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντός του πεδίου της ΚΕΠΠΑ εμπίπτει και ο σταδιακός καθορισμός Κοινής Αμυντικής Πολιτικής, η οποία είναι πρόσφορη για την οργάνωση ενός επαρκούς συστήματος Κοινής Άμυνας.

1. Άμυνας η οποία, προφανώς, είναι νοητή ως προς την τελική οργάνωσή της -και πάντοτε με την επιφύλαξη του σεβασμού της Κυριαρχίας κάθε Κράτους-Μέλους- μόνο μέσω της δημιουργίας Ένοπλων Δυνάμεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φυσικά με κατάλληλο συνδυασμό στρατού, ναυτικού και αεροπορίας. Αφού, κατά την σύγχρονη έννοια της αμυντικής πολιτικής, η κοινή άμυνα προϋποθέτει, ανυπερθέτως, κοινές Ένοπλες Δυνάμεις. Ένοπλες Δυνάμεις οι οποίες πρέπει να συνεργάζονται αρμονικώς με τις αντίστοιχες Ένοπλες Δυνάμεις των Κρατών-Μελών έτσι ώστε, μεταξύ άλλων, να είναι εφικτή και η πρόσφορη, ακόμη και πέραν του γράμματος και του πνεύματός τους, αξιοποίηση των επιταγών των διατάξεων του άρθρου 42 παρ.7 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά τις οποίες: *«Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό δεν επηρεάζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών.»*.

2. Ειδικότερα, και κατά την στοιχειώδη έννοια της κοινής άμυνας των διατάξεων του άρθρου 24 παρ.1 της ΣΕΕ, η υπεράσπιση Κράτους-Μέλους το οποίο έχει δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του θα καταστεί πλήρως αποτελεσματική όταν δεν θα εξαρτάται από την περιστασιακή σύμπραξη των Ένοπλων Δυνάμεων των λοιπών Κρατών-Μελών, όπως συμβαίνει σήμερα π.χ. με τον κατά τα ως άνω

μηχανισμό των διατάξεων του άρθρου 42 παρ.7 της ΣΕΕ που στηρίζεται στην λεγόμενη «*ρήτρα αλληλεγγύης*» η οποία θα λειτουργεί βεβαίως, εν πάση περιπτώσει, οπωσδήποτε όμως επικουρικώς. Αλλά όταν θα βασίζεται οργανωτικώς και επιχειρησιακώς σε μία ολοκληρωμένη μορφή «*Ευρωστρατού*», δηλαδή μία ολοκληρωμένη μορφή Ένοπλων Δυνάμεων της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πολλώ μάλλον αφού, κατά την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ -που κατά τις προεκτεθείσες διατάξεις του άρθρου 42 παρ.7 της ΣΕΕ αποτελούν πλέον και μέρος του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου -γίνεται δεκτό, ιδίως μετά το 2000, από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και ότι η ρήτρα συνδρομής για την αμοιβαία αμυντική σύμπραξη μπορεί να ενεργοποιείται όχι μόνον όταν ένα Κράτος-Μέλος πλήττεται, κατά κυριολεξία, από ένοπλη επίθεση στο έδαφός του. Αλλά και όταν στοιχειοθετούνται συνθήκες απειλής χρήσης βίας ή έσω και επικείμενης απειλής, τις οποίες προκαλεί τρίτο κράτος με συμπεριφορά του που παραβιάζει καταδήλως τις διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου.

II. Η ΚΕΠΠΑ στον αστερισμό της θεσμικής και πολιτικής «*ατροφίας*»

Όμως, και παρά την αδιάσπικτη διατύπωση των διατάξεων των προμνημονευόμενων άρθρων 21 επ. της ΣΕΕ, ιδίως από τότε που δημιουργήθηκε και άρχισε να λειτουργεί πλήρως το όλο πλαίσιο, θεσμικό και οικονομικό, της Ευρωζώνης -όταν δηλαδή το ενδιαφέρον των Ευρωπαϊκών Θεσμών στράφηκε, κατά γενικώς παραδεδεγμένη προτεραιότητα, σε αυτή την οπωσδήποτε θεμελιώδη πλευρά της όλης πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης- ατόνισαν σημαντικοί αρμοί της υπό την ευρεία του όρου έννοια Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Μεταξύ αυτών και ο αρμός της ΚΕΠΠΑ, κατά το γράμμα και το πνεύμα των κατά τ'ανωτέρω διατάξεων της ΣΕΕ.

A. Η διαχρονική οπισθοδρόμηση

Διότι είναι γεγονός ότι έκτοτε σε ουδεμία μεγάλη διεθνή κρίση η Ευρωπαϊκή Ένωση επιδίωξε και, φυσικά, κατάφερε να εμφανισθεί

πειστικώς στο διεθνές γίνεσθαι ως υπολογίσιμη, από πλευράς εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, πλανητική δύναμη, αξιοποιώντας τους μηχανισμούς της ΚΕΠΠΑ, όπως αυτοί προβλέπονται, και μάλιστα εκτενώς, μέσα στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Έννομης Τάξης σύμφωνα με τις ρυθμίσεις των άρθρων 21 επ. της ΣΕΕ.

- 1.** Μία τέτοια κατάσταση δεν φαινόταν να έχει τόσο μεγάλες επιπτώσεις για το κύρος του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος όσο οι ΗΠΑ -και, κατ' επέκταση, το ΝΑΤΟ- αντιμετώπιζαν την Ευρωπαϊκή Ένωση ως ισότιμο εταίρο στην διεθνή σκηνή, αφήνοντάς της μάλιστα το περιθώριο να αναπτύσσει και την δική της πολιτική, σύμφωνα με τα δικά της γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, έναντι Κρατών που η πέραν του Ατλαντικού υπερδύναμη θεωρούσε κατά τις περιστάσεις ως «*αντιπάλους*». Ίσως δε αυτό να λειτούργησε και ως μία άκρως αρνητική αυταπάτη των ιθυνόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ό,τι αφορά την προετοιμασία θέσης σε πλήρη λειτουργία των μηχανισμών συνολικής ενεργοποίησης της ΚΕΠΠΑ.
- 2.** Τούτο κατέστη ορατό και σαφές όταν πλέον η κατάσταση ισορροπίας και αμοιβαίου σεβασμού άρχισε να αλλάζει εμφανώς ήδη κατά την πρώτη προεδρία του Ντόναλντ Τραμπ στις ΗΠΑ -ενώ εδραιώνεται οριστικώς κατά την δεύτερη θητεία του- γεγονός το οποίο μάλλον υποτίμησαν σε μία πρώτη φάση οι αρμόδιοι Ευρωπαϊκοί Θεσμοί. Και έτσι δεν έκριναν σκόπιμο να αναπτύξουν, από τότε και εγκαίρως, τα δικά τους επιχειρησιακά αντισώματα και αντανεκλαστικά στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, μάλλον θεωρώντας ότι πρόκειται για περιστασιακή στροφή της Αμερικανικής πολιτικής. Για όλους αυτούς τους λόγους σήμερα η Κοινή Εξωτερική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάσχει από μία χρόνια και διαβρωτική χαλαρότητα, η οποία της αφαιρεί την απαιτούμενη ικμάδα συνοχής για να θεωρηθεί αρκούντως αποτελεσματική. Όσο για την Κοινή Άμυνα, δεν έχει αποκτήσει ακόμη έστω και σπαργανώδη υπόσταση, προδήλως λόγω του ότι δεν έχουν καν ενεργοποιηθεί οι στοιχειώδεις μηχανισμοί οργάνωσης και λειτουργίας της.

B. Ο ανεπίτρεπτος αιφνιδιασμός

Έτσι όμως η προκλητική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία -όπως, εν μέρει τουλάχιστον, και η πρόσφατη έκρηξη των πολεμικών επιχειρήσεων στην Μέση Ανατολή- όχι μόνον αιφνιδίασαν, κατ' ουσίαν ολοκληρωτικώς, την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αλλά και την βρήκαν παντελώς ανέτοιμη, ιδίως από πλευράς οργάνωσης και λειτουργίας των θεσμικών και πολιτικών αξόνων της ΚΕΠΠΑ, να συγκροτήσει εγκαίρως την δική της αντίδραση απέναντι σε αυτή την, πλανητικής οπωσδήποτε εμβέλειας, αλλαγή. Αλλαγή, η οποία έφερε πάλι την Υφήλιο αντιμέτωπη με μία δραματική συγκυρία διεθνούς έντασης που, όπως όλα δείχνουν σήμερα, αποκτά «θερμές» διαστάσεις με τάσεις ανεξέλεγκτης γενίκευσης. Συγκεκριμένα:

- 1.** Από την μία πλευρά όλα τα αρμόδια όργανα της ΚΕΠΠΑ, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έως τον αρμόδιο Υπάτο Εκπρόσωπο, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας, αντιμετώπισαν με έκδηλη αμηχανία -κατά την επεικέστερη εκδοχή- την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Και, από την άλλη πλευρά και συνακόλουθα, ουδεμία σημαντική και πρόσφορη για τα συμφέροντα και τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στρατηγική κατάφεραν να διαμορφώσουν, προκειμένου να την θωρακίσουν αποτελεσματικώς έναντι των πολλαπλών επώδυνων επιπτώσεων της έκρηξης πολέμου σε Ευρωπαϊκό, *lato sensu*, έδαφος. Και μάλιστα σε έδαφος Κράτους που προοριζόταν, από καιρό, να καταστεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και μέλος του NATO.
- 2.** Το αυτό παρατηρείται, περίπου, σήμερα και σε ό,τι αφορά τις δραματικές πολεμικές επιχειρήσεις στην Μέση Ανατολή ύστερα από την επίθεση ΗΠΑ και Ισραήλ εναντίον του Ιράν: Κατ' αποτέλεσμα δεν ενεργοποιήθηκαν οι μηχανισμοί της ΚΕΠΠΑ ως προς την πολιτική ασφάλειας, υπό την έννοια ότι δεν υπήρξε προετοιμασία και παρέμβαση μίας Ευρωπαϊκής στρατιωτικής δύναμης που, ούτως ή άλλως, δεν βρίσκεται ακόμη ούτε στα «σκαριά». Απλώς διαμορφώθηκε

μία αρχή ενεργοποίησης του μηχανισμού του άρθρου 42 παρ.7 της ΣΕΕ σχετικά με την «ρήτρα αλληλεγγύης» υπέρ της Κυπριακής Δημοκρατίας. Και δη αρχή ενεργοποίησης με συμμετοχή ορισμένων και μόνο Κρατών-Μελών, και για την ακρίβεια της Ελλάδας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και των Κάτω Χωρών.

Γ. Το αρνητικό αποτέλεσμα

Το άκρως αρνητικό αποτέλεσμα ήταν, και παραμένει πάντοτε, η εν προκειμένω αδιανόητη αδρανοποίηση της ΚΕΠΠΑ -καθώς και η συνακόλουθη αδρανοποίηση των αρμόδιων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης- να καταλήγει, μεταξύ άλλων:

- 1.** Στο να καταστεί, για μία ακόμη φορά, η Ευρωπαϊκή Ένωση ουραγός των γεωστρατηγικών αποφάσεων των ΗΠΑ, οι οποίες μάλιστα περιθωριοποιούν πια και το ΝΑΤΟ απειλώντας έως και με αποχώρηση από αυτό. Τούτο δεν σημαίνει, βεβαίως, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έπρεπε να αντιδράσει εντελώς μονομερώς και με αποκλειστικό γνώμονα τους δικούς της στόχους και τα δικά της συμφέροντα. Όμως είναι κάτι παραπάνω από προφανές ότι για να υπερασπισθεί το πολιτικό και θεσμικό της κύρος παγκοσμίως ήταν υποχρεωμένη να μετάσχει, υπό συνθήκες έκτακτης ανάγκης, ισοτίμως έναντι των ΗΠΑ στην λήψη των αναγκαίων και αποτελεσματικών συλλογικών αποφάσεων. Και αυτό προκειμένου να αποσοβηθούν, στο μέτρο του εφικτού, οι τεράστιες πολιτικοοικονομικές συνέπειες δύο πολέμων, των οποίων μάλιστα η διάρκεια προβλέπεται μακρά και η μετέπειτα εξέλιξη πολλαπλώς απρόβλεπτη.
- 2.** Στο να πληρώνει η Ευρωπαϊκή Ένωση βαρύτατο τίμημα κυρίως σε οικονομικό επίπεδο, πρωτίστως λόγω της μακροχρόνιας ενεργειακής εξάρτησης από την Ρωσία, είτε πρόκειται για την προμήθεια πετρελαίου είτε, ιδίως, για την προμήθεια φυσικού αερίου. Ένα τίμημα το οποίο θα συνιστά, για μεγάλο χρονικό διάστημα, κυκλώπειο βάρος πάνω στην Ευρωπαϊκή Οικονομία και, επέκεινα, στην Ευρωζώνη. Της οποίας οι εν γένει δομικές αδυναμίες είναι εμφανείς και άκρως επιζήμιες, εξαιτίας

του ότι ήταν και παραμένει μία μάλλον ασταθής Νομισματική Ένωση, δίχως τις, ουσιαστικώς υπαρξιακές, εγγυήσεις μίας αντίστοιχης και στέρεης Οικονομικής Ένωσης. Και το ως άνω τμήμα καθίσταται ολοένα και περισσότερο επώδυνο αν αναλογισθεί κανείς, με βάση και τις πρόσφατες εξελίξεις, ότι μπροστά στον κίνδυνο πραγματικής κατάρρευσης των οικονομιών τους πολλά Κράτη-Μέλη -με αρνητική πρωταγωνίστρια την Γερμανία- αρχίζουν να παίρνουν, κατά τρόπο σπασμωδικό και άναρχο και επιπλέον μονομερώς και αυθαιρέτως, οικονομικά και άλλα μέτρα ως εάν δεν αποτελούν Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του σκληρού πυρήνα της, της Ευρωζώνης. Ας σημειωθεί δε ότι οι πολεμικές επιχειρήσεις στην Μέση Ανατολή και η εν γένει αστάθεια που θα προκύψει στην ευρύτερη περιοχή και μετά την λήξη των εκθροπραξιών επιδεινώνει ακόμη περισσότερο τις προοπτικές επιβάρυνσης, με γεωμετρική μάλιστα πρόοδο, του κατά τ' ανωτέρω τμήματος για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Κράτη-Μέλη της.

Δ. Η τεκμηρίωση

Τα όσα παρατέθηκαν, έστω και ενδεικτικώς, αρκούν για να καταδείξουν, φυσικά μεταξύ άλλων, πως η ανυπαρξία της ΚΕΠΠΑ σε μία τέτοια δραματική κρίση έχει κλονίσει -και συνεχίζει να κλονίζει- επικινδύνως την συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και υπό τις συνθήκες αυτές οδηγεί το εμβληματικό εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης σε καταλυτική στασιμότητα ή, ακόμη χειρότερα, σε μία υπονομευτική οπισθοδρόμηση.

- 1.** Επιπροσθέτως το κύρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκ του ότι το μέλλον της και η προοπτική της φαίνεται πλέον να εξαρτώνται από αποφάσεις που λαμβάνονται ερήμην της -συνήθως πέραν του Ατλαντικού- έχει ήδη πληγεί στον πυρήνα του. Και κάπως έτσι γινόμαστε πια μάρτυρες του φαινομένου τρίτες, περιθωριακές, χώρες, με ανύπαρκτη δημοκρατική υποδομή και ευαισθησία που δρουν συχνά ως ταραξίες της Διεθνούς Κοινότητας παραβιάζοντας καταφώρως το Διεθνές Δίκαιο -με πιο χαρακτηριστικό και αντιπροσωπευτικό παράδειγμα την Τουρκία - να

αντιμετωπίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους Θεσμούς της με ιταμό τρόπο. Και το χειρότερο είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση τηρεί έναντι των Χωρών αυτών μία στάση ανοχής, αποφεύγοντας να τους επιβάλει έστω και τις κυρώσεις εκείνες οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο της αρμοδιότητας των οργάνων της. Κάτι που στην περίπτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας παίρνει διαστάσεις πρόκλησης, αν αναλογισθεί κανείς ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση παρακολουθεί αδρανής το φαινόμενο να συνεχίζεται, για πάνω από μισό αιώνα, η κατοχή του ενός τρίτου του εδάφους ενός Κράτους, το οποίο εδώ και πάνω από 20 χρόνια είναι πλήρες Κράτος-Μέλος της.

2. Συμπερασματικώς: Σε μία τόσο κρίσιμη εποχή και συγκυρία, κατά τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει την μοναδική ευκαιρία να αναδειχθεί όχι μόνον σε εγγυήτρια της υπόστασής της και της υπόστασης των Κρατών-Μελών της αλλά και σε υπολογίσιμη πλανητική δύναμη για την εμπέδωση, κατά την Ιστορία της και τον Πολιτισμό της, της Ειρήνης και της Δικαιοσύνης παγκοσμίως, οι Θεσμοί της, με απτό δείγμα γραφής την ΚΕΠΠΑ, εξακολουθούν να τελούν σε μία κατάσταση πολιτικής «χειμέριας νάρκης». «*Sic transit gloria Unionis Europaeae*»!

Επίλογος

Συνοψίζοντας τα δεδομένα της ανάλυσης που προηγήθηκε πρέπει να γίνει δεκτό ότι, ιδίως στο πλαίσιο της σύγχρονης παγκόσμιας αναταραχής που απειλεί τον Άνθρωπο, την Ειρήνη και την Δημοκρατία, είναι αδιανόητο για την Ευρωπαϊκή Ένωση να συνεχίζει μία τέτοια διολίσθηση στην διεθνή σκηνή. Είναι λοιπόν ανάγκη, εδώ και τώρα, να ολοκληρώσει, με ταχύτατους ρυθμούς, το ημιτελές Ευρωπαϊκό Οικοδόμημα.

- A. Το οφείλει, πρωτίστως, στους Ιδρυτές της. Οι οποίοι οραματίστηκαν –χωρίς βεβαίως να αιθεροβατούν– μία Ενωμένη Ευρώπη προκειμένου να μην βιώσουμε ξανά τους εφιάλτες ενός Τρίτου, οπωσδήποτε μοιραίου για την Ανθρωπότητα, Παγκόσμιου Πολέμου. Το οφείλει, επίσης, στους Λαούς της και στον Πολιτισμό της. Τους οποίους πρέπει να υπερασπισθεί, στο ακέραιο, απέναντι στις τραυματικές, γι' αυτούς και για την ευρωπαϊκή ταυτότητα,

προκλήσεις τρίτων που πλήττουν την ευρωπαϊκή αξιοπρέπεια και υπερηφάνεια. Και είναι από πρόδηλο έως αυτονόητο ότι προς αυτή την κατεύθυνση η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να οργανώσει και την ΚΕΠΠΑ, στο σύνολό της, όπως προβλέπουν και επιτάσσουν οι διατάξεις των άρθρων 21 επ. της ΣΕΕ. Όχι βεβαίως υπό την έννοια της οργάνωσης ενός επιθετικού βραχίονα, αλλά ως αμιγώς μέσου υπεράσπισης τόσο των Κρατών-Μελών της όσο και του πλανητικού ρόλου της, ιδίως σε ό,τι αφορά την εμπέδωση της Ειρήνης διεθνώς και, κατ' επέκταση, του επιβεβλημένου σεβασμού του Διεθνούς Δικαίου και της Διεθνούς Νομιμότητας. Η ανάγκη αυτή εμφανίζεται σήμερα τόσο περισσότερο επιτακτική όσο το Διεθνές Δίκαιο αποσυντίθεται κανονιστικώς, με βασική αιτία την αντίστοιχη αποδυνάμωση των κυρωτικών μηχανισμών που θα μπορούσαν, υπό άλλες συνθήκες και προϋποθέσεις, να θωρακίσουν επαρκώς την εφαρμογή του και τον σεβασμό του σε διεθνή κλίμακα. Η, έστω και ατελής όπως επεξηγήθηκε προηγουμένως, ενεργοποίηση του μηχανισμού της «*ρήτρας αλληλεγγύης*» του άρθρου 42 παρ.7 της ΣΕΕ στην περίπτωση της Κυπριακής Δημοκρατίας ενόψει του πολέμου που σοβεί στην Μέση Ανατολή μπορεί και πρέπει να αξιοποιηθεί ως μία αφετηρία εν προκειμένω. Ήτοι ως έναυσμα, το οποίο είναι σε θέση να καταδείξει εναργώς πως η εφαρμογή στην πράξη της αρχής της Αλληλεγγύης -αρχής θεμελιώδους, τόσο κατά το πρωτογενές όσο και κατά το παράγωγο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση- μεταξύ των Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατ' εξοχήν όταν τελεί σε κατάσταση μέγιστης διακινδύνευσης μέσα στην δίνη των κάθε είδους πολεμικών επιχειρήσεων, μπορεί να επιτευχθεί ευχερέστερα και πιο αποτελεσματικά όταν η ενεργοποίηση της «*ρήτρας αλληλεγγύης*» του άρθρου 42 παρ.7 της ΣΕΕ θα βασίζεται όχι στην ευκαιριακή συμβολή κάθε Κράτους-Μέλους. Αλλά πολύ περισσότερο όταν παίρνει «*σάρκα και οστά*» επί του εκάστοτε πεδίου μέσω ενός στιβαρού βραχίονα ολοκληρωμένου και πολυδιάστατου συστήματος Ένοπλων Δυνάμεων της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

B. Καταλήγω με μία έκκληση που θυμίζει, τηρουμένων φυσικά των ιστορικών και άλλων αναλογιών, την ανάγκη υπεράσπισης της «*παρακμάζουσας Ευρώπης*», παραπέμποντας και σε γενικότερες σκέψεις τις οποίες διατύπωσε

ο Raymond Aron στο περίφημο παλαιότερο αλλά πάντα επίκαιρο δοκίμιό του, *«Plaidoyer pour l' Europe décadente»*: Πρέπει να αγωνισθούμε για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Και πρέπει να υπερασπισθούμε την Ευρωπαϊκή Ένωση κάνοντας πράξη την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Άρα την ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, κατά τους στόχους των Ιδρυτών της και κατά το γράμμα και το πνεύμα των Καταστατικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το χρέος αυτό αναλογεί όχι μόνο σε εκείνους, οι οποίοι ηγούνται είτε στην Ευρωπαϊκή Ένωση είτε στα Κράτη-Μέλη της. Αναλογεί σε όλους, ανεξαιρέτως, τους συνειδητοποιημένους Πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι ως μέλη μίας ενεργού Ευρωπαϊκής Ένωσης Πολιτών οφείλουν να έχουν -άρα οφείλουμε να έχουμε- κατά νου ότι, με βάση την Ιστορία της και την προοπτική της, είναι και είμαστε και Πολίτες του Κόσμου. Κατά συνέπεια, η συντέλεση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης είναι χρέος μας και έναντι της Ανθρωπότητας, προκειμένου να υπερασπισθούμε, σε παγκόσμια κλίμακα, τον Άνθρωπο, τον Ανθρωπισμό, την Δημοκρατία και την Δικαιοσύνη. Σε τελική δε ανάλυση, προκειμένου να υπερασπισθούμε την Ιστορία μας και τον Πολιτισμό μας. Πέραν δε αυτών το πρόταγμα της ολοκλήρωσης του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος αφορά, κατ' αποτέλεσμα, την ίδια την συνοχή του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, αν ληφθεί υπόψη ότι μόνον έτσι η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο υπόδειγμα και για την ορθολογική δόμηση ενός προτύπου διακυβέρνησης των Κρατών-Μελών της, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό την κοινή μας alma mater και πάλι ελκυστική όχι μόνο γι' αυτά, αλλά και για όσα Κράτη θα ήθελαν να ενταχθούν μελλοντικώς στην χορεία της. Κάθε εφησυχασμός και, πολύ περισσότερο, κάθε συμβιβασμός με την σημερινή, δυσσιώνη, κατάσταση και προοπτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση είναι ανεπίτρεπτος. Όπως αντιθέτως, ας υιοθετήσουμε το παράδειγμα αντίστασης του Jean Bérenger στο κλασικό πια θεατρικό έργο *«Rhinocéros»* του Eugène Ionesco. Και ας διδαχθούμε από την ρήση του Paul Bourget: *«Πρέπει να μάθουμε να ζούμε όπως σκεπτόμαστε. Διαφορετικά, αργά ή γρήγορα, θα μάθουμε να σκεπτόμαστε όπως ζούμε.»*»